

«درآمدی بر معناشناسی»

مؤلف: کوروش صفوی

ناشر: سازمان تبلیغات اسلامی (سوره)

سال نشر: ۱۳۷۹

نوبت چاپ: اول

محل نشر: تهران

تعداد صفحات: ۴۵۲

کتاب درآمدی بر معناشناسی را می‌توان برای درس اصول معناشناسی در مقطع کارشناسی ارشد رشته زبان‌شناسی به کار برد.

بررسی شکلی:

- این اثر به زبان فارسی بسیار روان و رسا نگارش شده است. از جملات طولانی با ساختار پیچیده پرهیز شده است. واژه‌های تخصصی به زبان ساده یا با مثال توضیح داده شده‌اند. اکثر مثال‌ها و توضیحات بومی شده‌اند که این خود نقش زیادی در روانی مطلب دارد. نگارش روندی منطقی دارد و عناوین بسیار گویا هستند.
- علائم سجاوندی با دقت استفاده شده‌اند. ابهام در جملات وجود ندارد. خواننده به خوبی می‌تواند در داخل متن موضوع مورد نظر را پیدا کند چرا که واژه‌های کلیدی درشت و سیاه شده‌اند. عناوین به شکل منطقی و کاربردی ارائه شده‌اند. مثال‌ها از متن اصلی جدا شده‌اند و شماره‌دار هستند. هر فصل دارای بدنه محکمی است که شامل مقدمه، طرح مسأله، بسط و استدلال موضوع، نتیجه‌گیری، چکیده مطالب، منابع پیشنهادی و تمرین می‌باشد.

۲۳۲ نقدنامه کتب و متون زبان‌شناسی

- در مجموع اثر از نظر شکلی دارای کیفیت خوبی است. فاصله سطرها از یکدیگر، حاشیه‌ها و اندازه کلمات مناسب است. در مورد طرح روی جلد به نظر بنده برداشتی از ایده سوسور زبان‌شناس معروف است که اعتقاد دارد زبان یک نوع بازی مانند شطرنج است. در این بازی ما با نظام ارزشی مواجه هستیم که متحول می‌گردند و جای خود را به نظام‌های ارزشی جدیدتر می‌دهند. البته کل اثر کمتر در این راستا (یعنی در نشان دادن این جدل و کشمکش) حرکت کرده است.
- اثر برای درس دو واحدی کمی زیاد به نظر می‌رسد. البته مطالب مفید هستند اگر مدرس بتواند تصویر درستی از آن‌ها ارائه کند. به نظر می‌رسد برخی از مباحث نظیر فصل معنی‌شناسی منطقی را نیز می‌توان حذف کرد (۳۲۰ تا ۳۶۰).

بررسی محتوایی:

- اصطلاحات تخصصی در جایگاه خود مورد استفاده قرار گرفته‌اند و اغلب دارای تعاریف روشنی می‌باشند که گاهی نیز با مثال مشخص شده‌اند. این اصطلاحات بر حسب ضرورت مباحث علمی مطرح شده‌اند و دارای معادل‌های خوبی هستند که درک آن‌ها را آسان نموده است. البته در بعضی موارد دقت بیشتری در کاربرد این اصطلاحات لازم بوده است، مثل "intentional" که بیشتر هدفمندی جریان معنا دار را می‌رساند تا «معناداری» (صفحه ۳۴۲). در اکثر موارد معادل‌های خوبی ارائه شده است که روشن و بدون ابهام است. البته در مواردی دقت بیشتری لازم بوده است. مثل "modality" که می‌توان آن را یک «تأثیرگذار یا تغییرساز» نیز خواند و نه فقط «وجه» (صفحه ۳۴۳) چون این‌ها بر افعال دیگر نیز تأثیر می‌گذارند.
- هر فصل کتاب دارای مقدمه‌ای است که طرح مسأله می‌کند و سپس به توضیح و بسط آن و ارائه راه حل می‌پردازد. همچنین در پایان هر فصل نتیجه‌گیری و چکیده مطلب وجود دارد که نکته بسیار مثبتی است. متأسفانه در پایان کتاب

درآمدی بر معناشناسی ۲۳۳

یک نتیجه‌گیری کلی که به اهداف علمی اثر پردازد و جمع‌بندی کلی از آن داشته باشد وجود ندارد. همچنین در مقدمه کمتر به ضرورت علمی نگارش اثر پرداخته شده است و بیشتر توجیه درسنامه‌ای شده است. از نظر تمرین، نمودار و آزمون اثر موفق بوده است.

- این اثر بیشتر از آن‌چه در اهداف درس مطرح است دارای مطلب است و جامع‌تر و فراتر از طرح درس است. با این وجود بهتر بود در جایی مؤلف محترم به تفاوت بین دو نگرش معناشناسی زبان‌شناسی و معناشناسی معناشناختی یا نشانه‌شناختی نیز می‌پرداخت تا راهی برای بن‌بست مطالعات معنایی در ایران باز شود.
- همان‌طور که از عنوان این اثر پیداست، معنا در شرایط شکل‌گیری ابتدایی آن مطرح شده است. این نوع مطالعه را مطالعه برش خورده و منقطع از معنا می‌نامند. نوع دیگر مطالعه، مطالعه مجموعه‌های معنادار است که در کلیت گفتمانی شکل می‌گیرد. بنده گمان دارم که با توجه به غلبه دیدگاه زبان‌شناختی بر معنا و مطالعه آن در این اثر، بهتر بود که عنوان «درآمدی بر معناشناسی زبان‌شناختی» برای آن در نظر گرفته می‌شد. در هر حال واژه «درآمدی» بسیار منطبق با مطالب مقدمه‌ای «معنا» می‌باشد.
- به نظر می‌رسد سرفصل‌های شورای عالی برنامه‌ریزی نیاز به اندکی بازنگری و اندیشه دارد. مطالب جدیدتری در حوزه معنا و معناشناسی غیر زبان‌شناختی مطرح است که نمی‌توان از آن چشم‌پوشی کرد. معنا را باید در سطح وسیع‌تری که در برگزیده کلیت‌های گفتمانی باشد مورد مطالعه قرار داد. این کتاب با سرفصل‌ها مغایرتی ندارد.
- این کتاب برای تدریس در مقطع کارشناسی ارشد رشته زبان‌شناسی مناسب است و مقدمات مطالعه «معنا» را فراهم می‌سازد. نظریه‌های متنوع و مفیدی را در برمی‌گیرد. دارای مثال‌های فراوان است. تمرینات کاربردی نیز دارد. به زبان ساده و قابل فهم نوشته شده است. اما باید در نظر داشت که این اثر محدود به

۲۳۴ نقدنامه کتب و متون زبان‌شناسی

مطالعه «معنی‌شناسی» است و نه «معناشناسی» (مطالعه معنا، شرایط تولید و دریافت آن در نظام‌های گفتمانی که به عنوان کلیت معنادار مطرح هستند).

- با توجه به شرایط مطالعات حوزه زبان و معنا در کشور ایران و دامنه مطالعات بسیار محدودی که در این زمینه صورت گرفته است، می‌توان گفت که این اثر مفید و به روز است البته با توجه به تأخیر بسیار زیادی که ما در این حوزه زبانی داریم. مطالعات بسیار اندک و پراکنده‌ای در این زمینه انجام گرفته است. این اثر برای جامعه زبان‌شناختی ایران بسیار کارآمد و به روز است. هر چند که امروز معناشناسی گام‌های بسیار بلندی را در زمینه مطالعه معنا انجام داده است که ما فاقد آن می‌باشیم.

- مهم‌ترین نوآوری این اثر در بومی نمودن مثال‌ها و مطالب، در دسته‌بندی منظم آن، در مقایسه نظام‌های معنی‌شناختی با یکدیگر، و در معادل‌یابی صحیح برای واژگان است.

- مطالب منظم و طبقه‌بندی شده ارائه شده‌اند. فصل‌ها دارای چکیده هستند. اما در انتهای کتاب نتیجه‌گیری کلی وجود ندارد. در مقدمه اهداف مطالعه معنی مشخص نشده است.

- در پایان هر فصل منابع پیشنهادی وجود دارد که موضوعات اساسی قابل مطالعه را معرفی می‌نماید و به خواننده اجازه می‌دهد که بتواند به نکات کلیدی مطرح در هر منبع استفاده شده در اثر پی ببرد.

- در پایان اثر نیز کتاب‌نامه کاملی وجود دارد که می‌توان به آن مراجعه کرد. این کتاب‌نامه ارجاعات اثر را در بر می‌گیرد و شیوه استفاده از آن آسان است. ارجاعات درون متنی و در داخل پرانتز دارای کد و صفحه مورد نظر نویسنده هستند.

نتیجه‌گیری:

- کتاب به عنوان مقدمه‌ای بر معنی‌شناسی جهت آموزش مفید است.

درآمدی بر معناشناسی ۲۳۵

- اثر همان‌طور که از عنوان آن پیداست نگرش صد در صد زبان‌شناختی به معنی است. به دیگر سخن، اثر مطالعه معنی‌شناسی زبان است و نه مطالعه معناشناسی معنا.
- اثر به واژه و روابط بین واژه‌ها می‌پردازد و معنا را در فرایند معنایی یا گفتمانی مطالعه نمی‌کند.
- بعضی از قسمت‌های اثر مثل معنی‌شناسی منطقی کاربرد امروزی خود را از دست داده است. چرا که در آثار ادبی یا گفتمان‌های هنری چیزی به عنوان صدق و کذب وجود ندارد. تولید زبانی تابع شرایطی است که در جهت «دگرگون کردن عادت‌ها» و «نوع دیگر گفتن» گام بر می‌دارد. صدق و کذب فقط در گفتمان علمی وجود دارد.
- منحصر نمودن معنی به روابط بین واژه‌ها این خطر را به دنبال دارد که ما را دچار نوعی بن‌بست معنایی می‌کند.
- معنا پویا، هدفمند و جهت‌دار است. در صورتی که معنی غیر متحرک خشک و غیر منعطف است. این اثر به مطالعه معنی می‌پردازد نه معنا.
- این اثر جهت مطالعه مقدماتی بسیار مفید است. اما باید کتاب دیگری که مطالعه معنا را در فرایند زبانی مورد نظر قرار می‌دهد را نیز به دانشجویان آموزش داد.